

УДК 378.14

**ДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТ УПРАВЛІННЯ
ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ НАВЧАЛЬНОГО
ПРОЦЕСУ ПЕДАГОГІЧНОГО ВНЗ**

Харківська А.А.

*кандидат фізико-математичних наук
Харківський гуманітарно-педагогічний інститут*

**ДИДАКТИЧНИЙ АСПЕКТ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ
РОЗВИТКОМ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ПЕДАГОГІЧНОГО ВНЗ**

Харківська А.А.

У статті проаналізовано та розроблено єдину методику оцінювання діяльності факультетів за умов інноваційного розвитку навчального процесу в педагогічному вищому навчальному закладі, на прикладі Харківського гуманітарно-педагогічного інституту.

Автор пропонує удосконалени систему моніторингу, що дозволить забезпечити отримання достовірної та об'єктивної інформації про діяльність ВНЗ, систематизацію та аналіз цієї інформації відповідно до єдиної методики оцінювання діяльності підрозділів: визначає критерії та показники оцінювання рівня, якості й результативності освітньої, методичної, наукової, та матеріально-технічної діяльності факультетів.

Ключові слова: інноваційний розвиток, управління, педагогічний ВНЗ, критерії, показники, оцінювання, моніторинг.

**ДИДАКТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ УПРАВЛЕНИЯ ИННОВАЦИОННЫМ
РАЗВИТИЕМ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ВУЗА**

Харьковская А.А.

В статье проанализирована и разработана единая методика оценки деятельности факультетов в условиях инновационного развития учебного процесса в педагогическом вузе, на примере Харьковского гуманитарно-педагогического института.

Автор предлагает усовершенствованную систему мониторинга, которая позволит обеспечить получение достоверной и объективной информации о деятельности вузов, систематизацию и анализ этой информации в соответствии с единой методикой оценки деятельности подразделений: определяет критерии и показатели оценки уровня, качества и результативности образовательной, методической, научной, и материально-технической деятельности факультетов.

Ключевые слова: инновационное развитие, управление, педагогический ВУЗ, критерии, показатели, оценка, мониторинг.

**DIDACTIC ASPECT OF MANAGEMENT INNOVATIVE
DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL PROCESS
OF PEDAGOGICAL HIGH SCHOOL**

Harkovska A.A.

In the article analyzed and developed a unified method of estimation of the faculties in terms of innovation development of the educational process in pedagogical high school, as an example of Kharkiv Humanitarian Pedagogical Institute.

The author proposes an improved monitoring system which will enable provision of accurate and objective information about the activities of universities, and analyzing this information in accordance with a uniform methodology for the evaluation of units: specifies the criteria and indicators for assessing the level, quality and effectiveness of educational, methodical, scientific, and logistical and technical activities of faculties.

Keywords: innovation development, management, pedagogical high school, criteria, indicators, assessment, monitoring.

Постановка проблеми. Розвиток процесів у всіх сферах життєдіяльності особистості наднаціонального й над регіонального рівнів, активної міжкультурної взаємодії стають провідними тенденціями світового розвитку, що робить актуальними завдання забезпечення фундаментальності освіти на цьому наголошує Указ Президента України № 926/2010 «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні» [5]. Дидактичний аспект управління інноваційним

розвитком навчального процесу повинен ґрунтуватися на поглибленій науково-методологічній, теоретичній і загальнопрофесійній підготовці, універсальності й широті знань фахівців. Необхідно також розвивати здатності майбутніх спеціалістів до адаптації в різних умовах і обставинах професійної діяльності, формувати в них потребу до постійного освоєння нових знань, сучасних технологій і суміжних професій. Досягнення цих цілей можливе у поєднанні національних і європейських технологій в освіті.

В освіті потрібно задатися питанням про виробництво спільних навчальних матеріалів. Адже існуюча модель не тільки затратна, але й досить повільно пристосовується до швидко мінливих запитів споживачів. Це буде вагомий внесок у модернізацію системи освіти, що також дозволить удосконалити освітній процес у ВНЗ [4, с. 40].

Академічне співтовариство потребує співробітництва в дослідницьких проєктах. Необхідно навчитися партнерству і спільній роботі в освітніх проєктах. Один університет самостійно не може надати студентам досить багатий вибір спеціальностей, студенти вимагатимуть усе більше й більше можливостей вибирати, і забезпечити їм цю можливість ми можемо тільки в співробітництві з ВНЗ-партнерами. Адже тільки на цій основі ми зможемо освоїти наш найбагатший ресурс – колосальне співтовариство студентів, педагогів, вчених – і розділити наше загальне багатство. Це є метою Лісабонської конвенції, що, однак, неможливо здійснити за відсутності досконалої системи ретельного контролю якості навчання, методичного забезпечення, наукових досліджень, матеріально-технічного забезпечення у кожній країні, у кожному ВНЗ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми. Наукою управління напрацьовані матеріали для вирішення багатьох задач на які наштовхується керівники усіх ланок освіти при управлінні інноваційними процесами: прогнозування потреб у змінах, аналіз проблем, оцінка нововведень, планування, організація та координація процесу впровадження, мотивація учасників інноваційного процесу, подолання опору нововведенням тощо.

Аналіз літературних джерел свідчить про те, що окремими аспектами дослідження управління в системі освіти займали-

ся О.М. Бандурка, В.П. Беспалько, А.А. Ветрова, М.П. Капустін, В.В. Костіна, В.С. Лазарева, І.В. Мороз, В.С. Селіванова, В.П. Симонов, К.В. Ярьсько та інші.

У межах даного дослідження важливим є аналіз робіт вчених щодо питання застосування сукупності підходів до вивчення складних педагогічних об'єктів, це праці Ю.К. Бабанського, Т.О. Дмитренко, В.В. Краєвського, В.І. Лозової, Г.В. Троцько, А.В. Хуторського, В.Ф. Шаталова.

Вагому кількості робіт присвячено дослідженням навальності діяльності студента як об'єкта педагогічного управління (В.І. Андрєв, П.Я. Гальперін, Ю.І. Машбіц, Н.Ф. Тализіна, Л.М. Фрідман та інші).

У свою чергу продовжуючи наше дослідження «Дидактичні аспекти визначення рейтингу педагогічного ВНЗ», що було представлено на XXI Міжнародній науково-практичній конференції «Перспективні шляхи й напрями вдосконалення освітньої системи у світлі Болонського процесу», яка відбулася 16-19 листопада 2010 року в м. Кошице Словаччина [6], ми пропонуємо розглянути показники та критерії визначення інноваційного розвитку навчального процесу в педагогічному ВНЗ.

Мета статті – проаналізувати та розробити єдину методикку оцінювання діяльності факультетів за умов інноваційного розвитку навчального процесу в педагогічному вищому навчальному закладі, на прикладі Харківського гуманітарно-педагогічного інституту.

Виклад основного матеріалу. Для оцінювання якості освітньої, методичної, наукової, та матеріально-технічної діяльності факультетів і вироблення ефективних управлінських рішень для управління інноваційним розвитком навчального процесу в педагогічному ВНЗ відповідно до його структурних підрозділів (факультети, деканати, кафедри, навчально-науковий центр тощо), необхідно розробити систему моніторингу, що дозволить забезпечити отримання достовірної та об'єктивної інформації про діяльність ВНЗ, систематизацію та аналіз цієї інформації відповідно до єдиної методики оцінювання діяльності підрозділів.

При оцінюванні якості освітньої, наукової, методичної та матеріально-технічної діяльності факультетів можна виділити чотири групи показників:

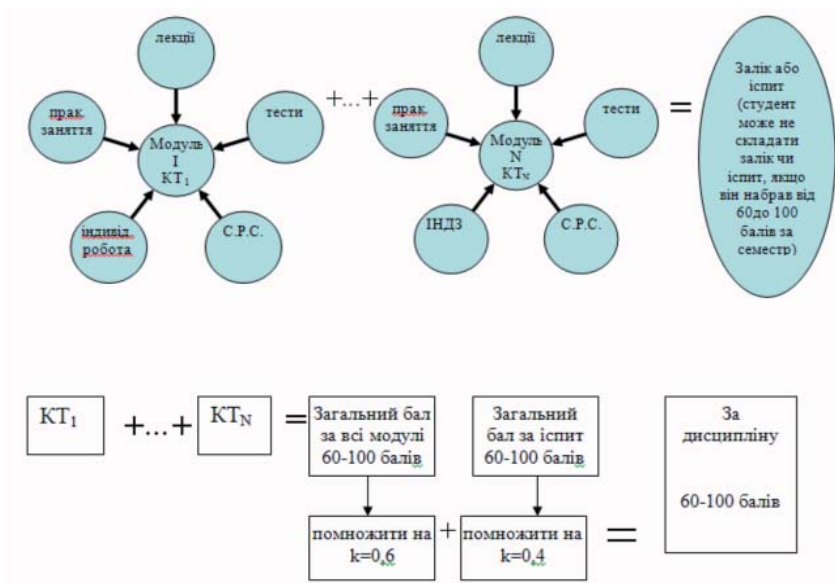
1. Рівень, якість і результативність навчання;
2. Рівень, якість і результативність методичного забезпечення;
3. Рівень, якість і результативність наукових досліджень;
4. Інтенсивність розвитку та матеріально-технічного забезпечення.

Для кількісної оцінки вищеназваних груп показників необхідно виділити незалежні вимірювані параметри в кожній з груп, наприклад ті, що ми зазначали раніше [6] і визначити методика зведення, в основі якої має лежати адитивний принцип зведення значень незалежних показників з урахуванням їх важливості [1, с. 5].

Для згортки груп показників окремих факультетів також можна використовувати адитивний ваговий принцип. При цьому в якості знаменника відносин для визначення вагового коефіцієнта доцільно використовувати середнє значення по ВНЗ для кожного з показників.

Перший показник, за яким ми пропонуємо визначати інноваційний розвиток навчального процесу ВНЗ – це рівень, якість та результативність навчання, відповідно до сучасних вимог, тобто за вимог кредитно-трансферної системи організації навчального процесу, де орієнтовна структура навчальної дисципліни (курсу) (рис. 1) суттєво відрізняється від традиційного підходу до навчання у ВНЗ.

Як правило, оцінка знань студента за модуль включає оцінки за знання теоретичного матеріалу, отримані шляхом тестування чи поточно-го опитування, оцінки за виконання та захист лабораторно-практичних робіт і за виконання домашніх завдань із самостійного вивчення певних тем. Відпрацювання навчального матеріалу кожного модуля завершується проведенням модульного контролю, який проходить на останньому занятті модуля з метою діагностики досягнення цілей навчання. Додатковий час для підготовки до модульного контролю не додається. Підготовка здійснюється за рахунок часу на самостійну роботу студента, що передбачений робочою навчальною програмою для підготовки до занять [3, с. 412].

С.Р.С. – самостійна робота студентів,
ІНДЗ – індивідуальні дослідницькі завдання;
КТ – контрольна точка.

Рис. 1. Орієнтовна структура навчальної дисципліни (курсу)

Європейська кредитно-трансферна система (ЄКТС) навчання не дає повного використання коефіцієнта корисної дії навчального процесу без використання рейтингового контролю знань й умінь [2, с. 18].

Показник рейтингового контролю знань й умінь – це показник рівня, якості і результативності навчання за вимогами ЄКТС, що визначається за: якісним показником ректорських контрольних робіт; забезпеченістю навчальних дисциплін завданнями для тестового контролю; кількістю студентів, які отримали дипломи з відзнакою; можливостями для кожного студента знайти собі цікавого викладача, цікаві дисципліни; умінь використовувати можливості індивідуального, диференційованого навчання; розвиненим умінь педагогів застосовувати різні (множинні) сучасні методики викладання.

Спираючись на все вищезазначене показник навчання (ПН) на факультеті може бути розрахований наступним чином:

$$ПН = 0,4(K_{я} \square Я + K_{з} \square З + K_{в} \square В) + 0,3(K_{м} \square М + K_{ю} \square Ю) + 0,3(K_{у} \square У + K_{п} \square П + K_{сн} \square Сн + K_{ст} \square Ст)$$

Я – відносний показник якості ректорських контрольних робіт;

З – відносний показник забезпечення навчальних дисциплін завданнями для тестового контролю;

В – відносна кількість студентів, які отримали дипломи з відзнакою;

М – відносні можливості для кожного студента знайти собі цікавого викладача, цікаві дисципліни;

Ю – відносні можливості використання індивідуального, диференційованого навчання;

У – відносно розвинене вміння педагогів застосовувати різні (множинні) сучасні методики викладання;

П – відносна кількість патентів й свідоцтв, отриманих студентами (у тому числі в співавторстві з викладачами);

Сп – кількість студентських публікацій;

Ст – відносна кількість студентів, які отримали премії, гранти, нагороди міжнародних, всеукраїнських, регіональних конкурсів, олімпіад.

$\hat{E}_{\bar{y}}, \hat{E}_{\bar{c}}, \hat{E}_{\bar{a}}, \hat{E}_{\bar{i}}, \hat{E}_{\bar{s}\bar{a}}, \hat{E}_{\bar{o}}, \hat{E}_{\bar{r}}, \hat{E}_{\bar{m}}, \hat{E}_{\bar{n}\bar{o}}$ – постійні коефіцієнти, що встановлюються після колегіального обговорення зацікавлених сторін з урахуванням пріоритетів, сформованих у ВНЗ на даний час (рис. 2).

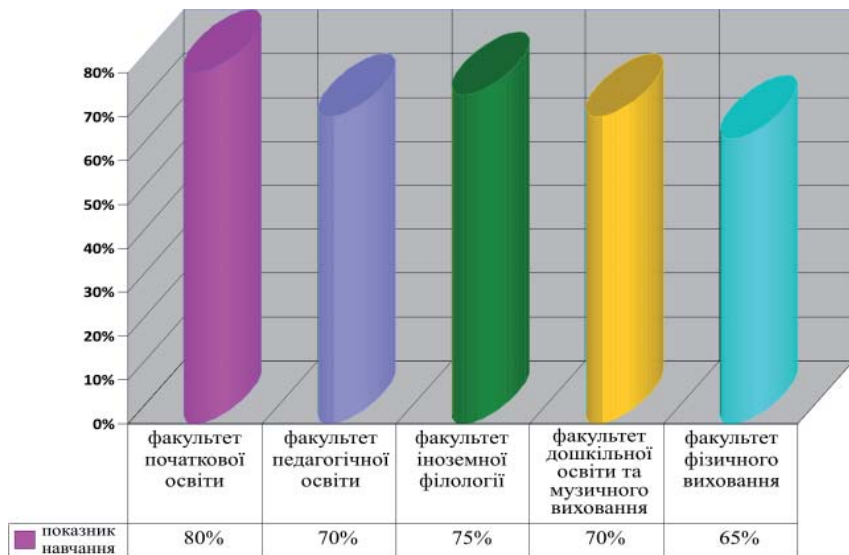

Рис.2. Показник навчання на факультетах Харківського гуманітарно-педагогічного інституту

Наступний показник – це показник рівня, якості та результативності методичного забезпечення на факультеті, що визначається в свою чергу, кадровим потенціалом, навчально-методичним забезпеченням та студентським потенціалом.

З урахуванням перерахованих критеріїв кількісну оцінку рівня, якості та результативності методичного забезпечення (МЗ) можна розрахувати за формулою:

$$МЗ = 0,4(K_{доц} \square Доц + K_{пр} \square Пр + K_{кз} \square КЗ) + 0,3(K_{д} \square Д + K_{мп} \square МП + K_{л} \square Л) + 0,3(K_{нп} \square НП + K_{а} \square А)$$

Доц – кількість доцентів;

Пр – кількість професорів;

КЗ – кількість викладачів з особливими заслугами (заслужений діяч науки тощо);

Д – кількість дисциплін, що забезпечені навчально-методичним комплексом (у тому числі й електронними підручниками);

ПП – кількість підручників та посібників с Грифом МОН України;

А – кількість авторських навчальних програм;

І – кількість інноваційних навчальних тренінгів (у т.ч. навчальні ігри, інтерактивні підручники тощо);

$\hat{E}_{ai\delta}$, $\hat{E}_{i\delta}$, \hat{E}_{ec} , \hat{E}_a , \hat{E}_z , \hat{E}_{ii} , \hat{E}_a – постійні коефіцієнти, що встановлюються після колегіального обговорення зацікавлених сторін з урахуванням пріоритетів. (рис. 3)

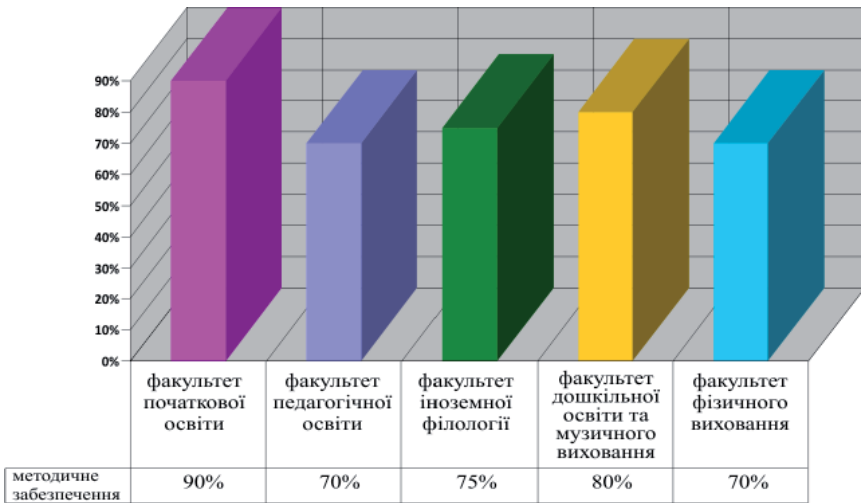

Рис.3. Методичне забезпечення факультетів Харківського гуманітарно-педагогічного інституту

Очевидно, що показник активності в сфері наукової діяльності (науковий потенціал – НП) факультету визначається, перш за все, кількістю докторських і кандидатських захистів, кількістю присвоєних вчених звань доцента та професора, відносним річним обсягом наукових робіт (НР), що складається з обсягу госдоговірних НР та обсягу держбюджетних НР, а також кількістю і якістю наукових публікацій та участю у конференціях різного рівня.

З урахуванням вищезазначеного, кількісне оцінювання рівня, якості та результативності наукових досліджень на факультеті може бути розраховано наступним чином:

$$НП = 0,3(K_{ст} \square C + K_{ф} \square \Phi + K_{п} \square П + K_{мон} \square M + K_{з} \square З) + 0,4(K_{д} \square Д + K_{к} \square К + K_{доц} \square Доц + K_{пр} \square Пр + K_{а} \square А) + 0,3(K_{гнр} \square ГНР + K_{днр} \square ДНР)$$

Д – кількість захистів докторських робіт;

К – кількість захистів кандидатських робіт;

Пр. – кількість присвоєних вчених звань: професор;

Доц. – кількість присвоєних вчених звань: доцент;

А – кількість аспірантів;

С – кількість статей, що опубліковані;

Ф – кількість учасників міжнародних конференцій та форумів;

П – кількість патентів, виробів та авторських свідоцтв;

М – кількість опублікованих монографій;

З – кількість наукових поїздок і стажувань за кордон;

ГНР – обсяг госдоговірних НР;

ДНР – обсяг держбюджетних НР.

Відносний обсяг наукових робіт (ГНР+ДНР) визначається як величина, що дорівнює відношенню обсягу наукових робіт факультету до загального обсягу наукових робіт.

$\hat{E}_{\tilde{n}\delta}, \hat{E}_{\delta}, \hat{E}_{\tilde{r}}, \hat{E}_{i\tilde{r}i}, \hat{E}_{\tilde{c}}, \hat{E}_{\tilde{a}}, \hat{E}_{\tilde{e}}, \hat{E}_{\tilde{a}\tilde{i}\delta}, \hat{E}_{\tilde{r}\delta}, \hat{E}_{\tilde{a}\delta}, \hat{E}_{\tilde{a}\tilde{i}\delta}, \hat{E}_{\tilde{a}}$ – постійні коефіцієнти, що встановлюються після колегіального обговорення зацікавлених сторін з урахуванням пріоритетів, сформованих у ВНЗ на даний час (рис. 4).

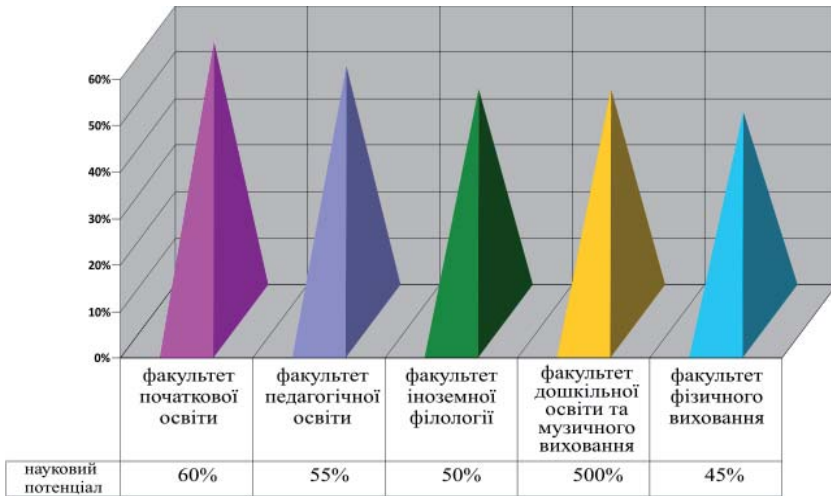

Рис.4. Науковий потенціал факультетів Харківського гуманітарно-педагогічного інституту

Четвертим показником, за яким ми пропонуємо оцінювати діяльність факультетів, є показник інтенсивності розвитку та матеріально-технічного забезпечення (МТ). Його можна визначити за формулою:

$$MT = 0,3P + 0,4(K_{np} \cdot Pr + K_{cd} \cdot Cd) + 0,3Zn$$

P – відносний річний об'єм позабюджетних коштів від надання додаткових послуг й виконання госпдоговорів;

Pr – відносна величина позабюджетних коштів, що використовуються для розвитку матеріально-технічної бази й на придбання предметів постачання;

Cd – відносна величина отриманої спонсорської допомоги;

Zn – відносна величина позабюджетних коштів, що використовуються для заробітної плати

$\hat{E}_{i\delta}$, $\hat{E}_{\bar{n}\bar{a}}$ – постійні коефіцієнти, що встановлюються після колегіального обговорення зацікавлених сторін з урахуванням пріоритетів (рис. 5).

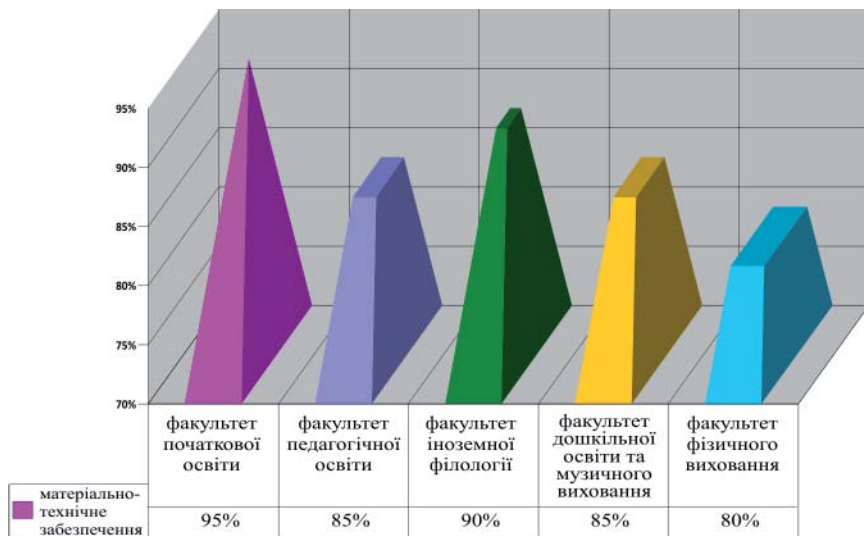

Рис.5. Матеріально-технічне забезпечення факультетів Харківського гуманітарно-педагогічного інституту

Підсумкова згортка (рейтингова оцінка i -го факультету – $ФОП_i$) обчислюється за формулою

$$ФОП_i = \frac{НП_i}{\sum_{i=1}^N НП_i / N} + \frac{ПН_i}{\sum_{i=1}^N ПН_i / N} + \frac{МЗ_i}{\sum_{i=1}^N МЗ_i / N} + \frac{МТ_i}{\sum_{i=1}^N МТ_i / N}$$

N – кількість факультетів.

Результати, отримані в процесі згортки, є загальними й використовуються для аналізу діяльності та вироблення стратегії управління ВНЗ, в цілому і окремими підрозділами, зокрема відповідно до цілей і пріоритетів, що визначають економічну стійкість і конкурентоспроможність педагогічного ВНЗ (рис. 6).

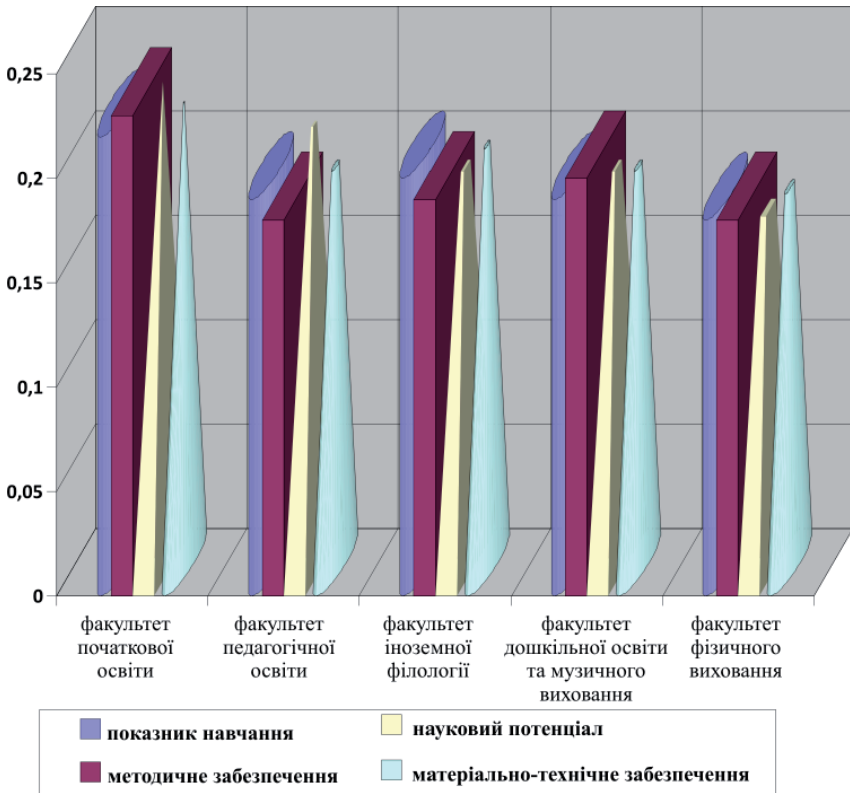

Рис.6. Результати, отримані в процесі згортки за всіма показниками на факультетах Харківського гуманітарно-педагогічного інституту

Для проведення глибокого аналізу система моніторингу повинна забезпечувати подання інформації у всіляких аспектах і в різних видах (порівняльних таблицях і діаграмах).

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Запропонована методика оцінювання діяльності факультетів за умов інноваційного розвитку навчального процесу в вищому навчальному закладі, на прикладі Харківського гуманітарно-педагогічного інституту, дозволяє, з однієї сторони реа-

лізувати в горизонтально-вертикальному напрямі напрями управління діяльності та формувати позитивні мотиви педагогічнорі інноваційної діяльності; залучати педагогів та студентів до активної участі в управлінні ВНЗ на підставі здорової конкуренції та співробітництва; з другої сторони – системне бачення об'єкта управління сприяє переорієнтації керівника зі стратегії локальних впливів на окремі підрозділи, на стратегії системного управління інноваційним розвитком навчального процесу педагогічного ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ветрова А.А. Рейтинговая технология оценки деятельности факультетов в системе стратегического планирования и управления вузом [Электронной ресурс]: А.А. Ветрова, – Астраханский государственный университет, – Астрахань, 2005. – 14с. – <http://conf2005.pskovedu.ru/files/thesis/214.doc>.
2. Вища освіта і Болонський процес: підручник / [Г.Ф. Пономарьова, А.А. Харківська, О.О. Бабакіна, Т.В. Отрошко]. – Харків: ХГПІ, 2010. – 304 с.
3. Педагогіки і психологія формування творчої особистості: іпроблеми, пошуки: зб.наук. праць / редкол.: Т.І. Сущенко (голов.ред.) та ін. – Запоріжжя. –2009. – Вип.55. – С. 411-416.
4. Програма розвитку вищої освіти України «Основні засади розвитку вищої освіти України», ч. 4, 2008. – с. 75.
5. Указ Президента України № 926/2010 «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні» від 30. 09. 2010.
6. Харківська А.А. Дидактичні аспекти визначення рейтингу педагогічного ВНЗ / А.А. Харківська // Перспективні напрями й шляхи удосконалення освітньої системи у світлі Болонського процесу: міжнародний науковий вісник Закарпатського державного університету / відповідалний ред. П.П. Полужин. – Ужгород, Зак. ДУ, 2011. – С. 276-284.